Signature Not Verified
Kurdistan Net
Digitally signed by Kurdistan Net
DN: cn=Kurdistan Net, o=www.kurdistannet.org, c=NL
Date: 2002.07.09 22:18:16 + 01'00'

حەمەسەعید حەسەن

ماچەکەی* عەبدوڵلا پەشێو

ماچو مووچی نێوان سەرانی بەرەی کوردستانیو جەللادی گەلەکەمان ئەگەر ڕاستەوخۆ دوای کۆچە بە کۆمەڵەکەو کارەساتە گورچکبڕەکە نەبووایە، هێجگار هێندە جێگەی سەرنج نەدەبوو، چونکە ئەوە یەکەمین جار نەبوو سەرانی بزووتنەوەی چەکداریی کوردو ڕژێم ئاوێزانی باڵای یەکدی ببن.

ئەو ماچە بەو کتوپڕییە بۆ بیروڕاو مێدیای جیهانی کارێکی چاوەڕێ نەکراو بوو، سەددام کە بە پلەی یەکەم وەک بکوژو ببڕو قەلاچۆو قڕکەری گەلی کورد ناسراو بوو، پێشبینی ئەوە نەدەکرا، دوای کیمیاوی بارانی هەڵەبجە، دوای ئەنفالەکان، دوای ڕاونانی هەموو کورد لە کوردستانی عێراقدا، لەناکاو ئەوانەی لەسەر ئاستی جیهان وەک سەرکردەو نوێنەرو دەمڕاستی کورد ناسراون، ماچی بکەن.

ئەو ماچە خەڵکی کوردیشی چ لە هەندەرانو چ لە کوردستان هەژاند. سەددام گەلێ جار دەستی لە کورد وەشاند بوو، بەڵام هیچکام لەو جارانە هێندەی چەقۆکەی ئەمجارە کاریگەر نەبوو، هەرگیز کورد لە ماوەیەکی هێندە کورتدا ئەوەندەی خوێن لەبەر نەڕۆیشتبوو. سەرانی بەرە بۆ ڕزگارکردنی کورد لە مردن، بۆ پەیداکردنەوەی

---

* گۆڤاری خەرمانە ژمارە: ۳ سپتێمبەری ۱۹۹۱

خوێن بۆ لەشی کورد پەنایان بردەوە بەر چەقۆوەشێنەکە! ئاخۆ مەسەلە لە دڵسافییەوەیە، یان گەوجێتی سیاسی، وا سەرانی بەرە داوای خوێن لەوە دەکەن چەقۆکەی لە گەردنی میللەتەکەیان داوە؟ نە دڵسافییەو نە گەوجێتی. ڕاستە بەرە نەیدەتوانی دەستی سەددام ببڕێ، بەڵام دەیتوانی ماچی نەکا.

عەبدوڵلا پەشێو کە شاعیرێکی ناسراوەو ڕاستگۆییو دەست پێشخەریی چاونەترسانەو بوێری، خەسڵەتە زاڵەکانی شیعرێتی، ئەو ماچومووچە وای هەژاندووە ئۆقرەی نەگرتووە تا لە شیعرێکدا هەستو هەڵوێستی خۆی دەربڕیوە.

لە ساڵڕۆژی بۆمبابارانەکەی (قەڵادزێ)دا لە تۆڵەی شەهیدانی قەڵادزێدا، سەرانی بەرە لە بەغدا جەللادەکەی کوردیان دایە بەرماچ. ماچەکەی عەبدوڵلا پەشێو بەو بۆنەیەوە گوتراوە. ئایا دەکرێ شاعیر شیعری بۆنە نەڵێت؟ ئایا هەموو ئەو شیعرانەی بە بۆنەیەکەوە دەگوترێن تەمەن کورتن؟ ئایا دەکرا شاعیرێکی ڕاستگۆی وەک پەشێو لەو ماچانە بێدەنگ بێ؟ ئەوی عەبدوڵلا پەشێو بە بڵندگۆی شیعر گوتوویەتی، چرپەی لێوی میللەتێکی برینداری دەم بەستراوە. ئەگەر بەڕاستی ئەوی پەشێو گوتوویەتی ئەوەبێ کە ئەو میللەتەیش دەیانویست بیڵێنو نەیاندەتوانی، ئەوا شیعرەکەی پەشێو بە نەمری دەمێنێتەوە.

بەلای منەوە سەخترین جۆری شیعر، ئەو شیعرەیە کە شاعیرەکەی باس لە مەسەلەیەکی سیاسی دەکاتو ئاگاداری ئەوەیشە شیعر دەنووسێ، سیاسەت دەکاتە قوربانی شیعر، نەک بە پێچەوانەوە. شاعیر کە باس لە مەسەلەی ناسکی وەک خۆشەویستیو سروشت دەکات بەسەر نووسینی شیعردا زاڵترە وەک لەوەی باسی مەسەلەیەکی سیاسی ڕەقو تەق بکات. شاعیری ڕەسەن وەک نابێتە زوڕنای هیچ حیزبێک نایشبێتە زوڕنا دژی هیچ حیزبێک، چونکە بە هەردوو بارەکەدا شاعیرێتی خۆی لە دەست دەداتو شیعر دەکاتە قوربانی پروپاگەندە بۆ حیزبێک یان دژی حیزبێک، بەڵام دەبێ شاعیر لە مەسەلە گرنگەکاندا کە پێوەندییان بە چارەنووسو ئابڕووی گەلەکەیەوە هەیە، هەڵوێستی خۆی دیاری بکات، چۆن ئەو هەڵوێستە دەردەبڕێ، شاعیر خۆی بڕیار دەداتو مەرج نییە هەڵوێستی خۆی تەنیا بە شیعر بەرجەستە بکات.

ئەوەی تۆ گوشیت دەست نەبوو
ئەژدیهایەکی پێنج سەر بوو.

دەستو پێنج قامک، ئەژدیهاو پێنج سەر، لێچواندێکی سەرکەوتووە، بەڵام قوربانییەکانی کام ئەژدیهای، کام ئەفسانە هێندە قوربانییەکانی جەللادە دەست ئەژدیهاکەی بەغدا دەبن؟ کام ئەژدیها هێندەی سەددام خەڵکی کوشتووەو بەکوشت داوە؟

ئەوی ماچت کرد ڕوو نەبوو!
تۆماری قانوونی جەنگەڵ،
شوورەی بەرلین،
سمی کەر بوو.

بەپێی یاسای دارستان، بەهێز، بێهێز لەناودەبات، بەڵام جۆرە سنوورێک هەر هەیە، پڵنگێک کە نێچیرێکی گلاندو لێی تێر بوو، ئیدی پشوویەک دەداتو تا برسێتی زۆری بۆ نەهێنێ، یەکێکی دی ناگلێنێ، زۆرجاریش تەواو شەکەت دەبێ تا نێچرێکی دەستگیر دەبێ، یان نابێ، جگە لەمە درندە تەنیا یەک چەکی هەیە، ئەویش چەکی هێزی لەشی خۆیەتیو بەو تاقە چەکە هەرگیز ناتوانێو نە دەیەوێ قڕ بخاتە لەشکری بێهێزانەوە، بەڵام میر غەزەبە دەست ئەژدیهاکەی ئێمە دەیان چەکی تێدا تاقی کردووینەتەوەو هەرگیز لە خوێنڕشتن تێر نابێو پشووی بۆ نادا.
پەشێو دەزانێ یاسای جەنگەڵ واتا: بێ یاسایی، بەڵام ئایا یاسای جەنگەڵ لەوی بەعس مرۆڤانەترو ئەهوەنتر نییە؟
(شوورەی بەرلین) تەنیا وەک ناوکار بۆ پڕکردنەوەی بۆشایی جێی کراوەتەوە، چونکە هیچ ڕووکارێکی هاوبەش لە نێوان ڕووخساری دیکتاتۆری بەغداو دیواری بەرلیندا نییە. (سمی کەر بوو) لەبەر سەروا، ڕیزکراوە، ئەگینا سمی گیانلەبەرێکی بەستەزمانی وەکو کەر لە کوێو ڕووخساری دزێوی مرۆڤقڕکەرێکی وەک سەددام لەکوێ؟

ئەوی پێکەنی دەم نەبوو،
گەلی قەحپە،
بن کلکی سەگ،
کوورە گازێکی هیتلەر بوو.

سەددام بە دەمی خۆی جاڕی چەندین جەنگی گەورەی داوە، جەنگی کورد قڕکردن، جەنگ دژی ئێران، کوێت، شیعە، کۆمۆنیست، فەیلی، تورکمان، ئاسووری، ئەمە جگە لەوەی ڕۆژانە بە پێی گفتو قسەی زاری ئەو دەیان عێراقی دەگیرێنو بزر دەکرێنو دەکوژرێن. کەواتە کەی ڕەوایە ئەو دەمە پۆخڵە بە گەلی قەحپەیەکی بەستەزمان بچوێنرێ کە لە کۆمەڵگایەکی نامرۆڤانەدا پێوەندییە سەختو ئاڵۆزو دادکوژەکان لە پێناوی ژیاندا ناچاری لەش فرۆشتنی دەکەن؟ گەلی ئافرەتێکی لەش فرۆش لە نێوچاوانی بڵندو نوورانی دەسەڵاتداران پیرۆزترە، گەلی ئەو ئافرەتە ئەگەر لەبەر نەخۆشی بۆگەنیشی کردبێ، هێشتا بە بەراورد لەگەڵ دەمی جەللادێکی وەک سەددامدا کانییەکی ڕەوانە. بن کلکی سەگ خاوێنترە لە دەمی بەخوێن تینووی هەموو جەللادێکی گەورەو گچکە، لە لێوی هەموو تاوانبارێکی جەنگ، ژمارەی قوربانییەکانی هیچ کوورەیەکی گازی هیتلەر ناگاتە یەک لە دەی ئەو ژمارەیەی لە دەمی سەددامەوە بڕیاری کوشتنیان دەرچووە، چ لەکاتی جەنگو چ لەکاتی ئاشتیی ساختەدا.
پەشێو شاعیرەو دەزانێ چۆن پەردە لە ڕووی ناپاکیی هەڵدەماڵێو شاعیرانەیش ناپاکان تیرباران دەکات، ئەوی لە نهێنی وشەو دیوی ناوەوەی شیعرەکە تێبگات دەزانێ پەشێو مەبستێتی بڵێ: ئەو دەمەی ڕوومەتی ماچکەرانی ماچ کردووە، گەلی قەحپەو بن کلکی سەگ بوو.

ئەوی خواردت خۆراک نەبوو
گۆشتی زارۆ،
خوێنی داوێن،
کاسە سەر بوو
(کاسە سەر) لەبەر ڕاگرتنی سەراو، شاعیر هانای بۆ بردووە، ئەگینا کاسەی سەر خۆراک نییە تا بخورێ، دەکرا شاعیر کاسەی سەر بە پەرداخ بچووێنێو خوێنی کوردی تێدا دەرخواردی جەللاد ماچکەر بدات.
دەستت گوشی
بڕۆ چارەی دەستی خۆتکە
هەتا زووە،
دوای تەوقەکە
تووشی گولیو ئاڵۆش بووە.

لەوەدەچێ شاعیر هێشتا بڕوای بەوانە مابێ کە دەستی جەللادیان گوشیوە، بەمەرجێ فریا بکەون چارەی دەستی خۆیان بکەن. دەست تێکەڵکردن لەگەڵ جەللادی گەورەی میللەتەکەماندا نەخۆشی نییەو ڤایرۆس نایگوێزێتەوە، هەڵوێست وەرگرتنە دژی خەڵک، خوێناو فرۆشتنە، گەڕانە بە دوای بەرژەوەندیی تاکە کەسی‌و خێڵەکی‌و حیزبیدا، بۆگەن بوونی ناخە، گوڵ بوونی ڕۆح‌و هەست‌و بیرە، بەلاّم گولی‌و ئاڵۆش دوو نەخۆشی ساکارن‌و تووشی پێست دەبن، ئەوی تووشی گولی دەبێ، قوربانییە، نێچیرە، ئەوی دەست لەگەڵ دیکتاتۆر تێکەڵ دەکا، جەللادە، ڕاوچییە.

هەناسەی ئەوت هەڵمژی،
بڕۆ چارەی سیپەلکت کە
هەتا زووە،
دوای ماچەکە
گازی سیانیدی تێچووە*

ئاڵۆش‌و گولی‌و هەڵمژینی سیانید چاریان هەیەو دەشێ نەخۆش وەک گوێزی ساغی لێبێتەوە، بەلاّم هەڵمژینی هەناسەی جەللادی میللەتەکەمان، ڕامووسینی گۆنای، گوشینی دەستی، وەکو دەردێکی کوشندەیەو لە چرکەی یەکەمەوە نەخۆش لە ڕووی ئینسانییەوە دەکوژێ، هەروایش ئاوی زیندەگییەو ناوی جەللاد ماچکەر وەک ناوی بەکر مەرگەوەڕو موشیری حەمەی سلێمان بە نەمری دەهێڵێتەوە.
بەکام دەرمان‌و شێوە چارەی خۆی بکات، هەرچی بکا پەڵەی ئەو ماچە لە هەنیەی نابێتەوە، قەوزەی هەناسەی جەللاد لە سیپەلکی نابێتەوە، تازە ئەو ماچە بوو بە مێژوو، مێژووی ئەو ماچکەرە بوو بەو ماچە.
نەک پەشێو کەس لە توانایدا نییە وەک پێویست باس لە دڕندەیێتی جەللادەکەی عێراق بکات، ناوی بنێی جەللاد، سەددام جەللاد نییە، دووسەد هەزار زیتر هەر جەللادی هەیە! پێی بڵێی سۆزانی، ناوگەڵی هیچ سۆزانییەکی ڕاستەقینە هێندەی خانەیەکی لەشی ئەو (جەللاد)ە ماچکراوە پۆخڵ نییە! باشترین‌و پڕ بە پێستترین خەسڵەتێ کە بدرێتە پاڵ بکوژی گەلەکەمان تەنیا سەددامە، تەنیا ناوەکەی خۆیەتی. لە داهاتوودا ئەگەر مرۆڤ ڕقکەرێکی دیکەی لە بابەتی سەددام

* ماچ عەبدوڵلا پەشێو. مامۆستای کورد ژمارە: ١١و ١٢ ل: ١١

سەری هەڵدا، دەشێ لە بری خوێنڕێژو فاشیست‌و دیکتاتۆر، سەددامی پێ بگوترێ.
هەندێ کەسی بەستەزمان پێیان‌وایە سەرانی بەرە لە کاڵفامی سیاسییانەوە هانایان بۆ سەددام بردووە. نەء سەرانی بەرە لە هەموو ئێمەو لە هەموو دنیا چاکتر سەددام دەناسن‌و دەزانن تەمەنیان بە تەمەنی ئەو خوێنڕێژەوە بەندە، دەزانن سبەی دوای هەرەسی سەددام، لە عێراقێکی نیمچە دیموکراتیشدا نەکەس بە تەپڵ‌و زوڕنایان هەڵدەپەڕێ، نە دەیشتوانن بە زەبری کوتەک خەڵکی دەمکوت بکەن، دەزانن ئەوانیش وەک بەعس بە تیرۆر نەبێ ناژین، هەر بۆیە ئەمە یەکەمین جار نییە لەکاتی تەنگانەدا فریای دەکەون‌و هێزی خۆیان دەخەنە پاڵ هێزی وی.
سەرانی بەرە بۆ بەرژەوەندی خۆیان زۆر لە ئێمە وریاترن‌و دەزانن چییان کردووەو چییان دەوێ، گوێ لە سەرۆکی بەرەی کوردستانی، مەسعود بارزانی بگرن بزانن چی دەڵێ: « وتارەکەی سەرۆکی فەرماندە بەڕێز سەدام حسێن لە بیرەوەری ٢٣ ساڵەی شۆڕشی مەزنی ١٧- ٣٠ی تەمووزەوە، وتارێکی مێژووییەو ئاواتی هەموو عێراقییەک‌و نیشتمانپەروەرێکی شەریف دێنێتە دی. »*
بەم پێیە نەک هەر من‌و پەشێوی شاعیری ڕاستگۆ، بەڵکو هەموو ئەوانەی متمانە بە بەعس ناکەن‌و جێگەی متمانەی بەعس نین، نا (شەریف)ن، کەوابوو ئیدی با کەس ئەو ئەرکە نەکێشێ‌و ڕێگە نیشانی سەرانی بەرەی کوردستانی نەدات، ئەوان خۆیان تەواو شارەزای ڕێگەکەن‌و لەشکرەکەیان هەمیشە مەوالیدێکی ئیحتیات بووەو هەر کاتێ ڕژێم پێویستی پێی بووبێت بە ئاگادارییەک بانگی کردۆتەوە □

* ڕۆژنامەی هاوکاری، ڕۆژی ٢٢ی تەمموزی ١٩٩١، بەغدا،